

Sprawa C-388/21

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

23 czerwca 2021 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Landgericht Erfurt (Niemcy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

17 czerwca 2021 r.

Strona powodowa:

A

Strona pozwana:

B

Landgericht Erfurt (sąd krajowy w Erfurcie)

[...]

Postanowienie

o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

W postępowaniu spornym

A_____

– strona powodowa –

[...]

przeciwko

B_____

– strona pozwana –

[...]

o odszkodowanie w związku z „aferą dieslową”

ósma izba cywilna Landgericht Erfurt (sądu krajowego w Erfurcie, Niemcy) [...]

[...]

postanowiła:

I. Postępowanie zostaje zawieszone.

II. Do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zgodnie z art. 267 TFUE, kieruje się następujące pytania do rozstrzygnięcia w trybie prejudycjalnym celem wykładni prawa Unii:

1. Czy art. 18 ust. 1, art. 26 ust. 1 i art. 46 dyrektywy 2007/46/WE w związku z art. 4, 5 i 13 rozporządzenia (WE) nr 715/2007 mają również na celu ochronę interesów indywidualnych nabywców pojazdów silnikowych i ich majątku? Czy obejmuje to również interes indywidualnego nabywcy w tym, aby nie nabyć pojazdu, który nie spełnia wymogów prawa Unii, w szczególności, aby nie nabyć pojazdu, który jest wyposażony w zabronione urządzenie ograniczające skuteczność działania, o którym mowa w art. 5 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 715/2007?

2. Czy prawo Unii, a w szczególności zasada skuteczności i podstawowe prawa europejskie oraz własne prawa natury wymagają, aby nabywcy pojazdu przysługiwało cywilnoprawne roszczenie odszkodowawcze wobec producenta pojazdu w przypadku każdego zawinionego –wynikającego z niedbalstwa lub z winy umyślnej – działania tego producenta polegającego na wprowadzeniu do obrotu pojazdu wyposażonego w zabronione urządzenie ograniczające skuteczność działania, o którym mowa w art. 5 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 715/2007?

A. Stan faktyczny i postępowanie główne

Spór w postępowaniu głównym jest jedną z licznych „spraw dieslowych”, w których w całej Europie dochodzi się odszkodowań od producentów pojazdów lub silników wyposażonych w zabronione urządzenie ograniczające skuteczność działania.

Powód w lipcu 2017 r. nabył u dealera samochodowego używany samochód osobowy typu Mercedes-Benz GLK 200 CDI. Pojazd wyposażony jest w silnik diesla typu OM 651, o normie emisji spalin Euro 5, wyprodukowany przez pozwanego.

W swoim pozwie powód domaga się zasądzenia od pozwanego zapłaty kwoty 8457,47 EUR oraz zwolnienia z zobowiązań z tytułu pożyczki w wysokości 15 528,32 EUR, za równoczesnym przekazaniem pojazdu.

Pojazd posiada zależną od temperatury regulację recyrkulacji spalin, tzn. recyrkulacja spalin jest ograniczana przy określonych temperaturach zewnętrznych (tzw. okno termiczne), co prowadzi do wyższej emisji NO_x (tlenku azotu).

B. Mające zastosowanie przepisy prawa niemieckiego

Istotne dla rozstrzygnięcia sporu przepisy prawa niemieckiego mają brzmienie:

Paragraf 823 BGB (niemieckiego kodeksu cywilnego zwanego dalej „BGB”) Obowiązek naprawienia szkody

(1) Kto w sposób niezgodny z prawem, z winy umyślnej lub niedbalstwa narusza prawo do życia, nietykalności cielesnej, zdrowia, wolności, własności lub inne prawo drugiego, obowiązany jest do naprawienia drugiemu wynikłej stąd szkody.

(2) Ten sam obowiązek dotyczy tego, kto narusza przepisy ustawy mające na celu ochronę drugiego. Jeżeli zgodnie z treścią przepisu ustawy można go naruszyć także w sposób niezawiniony, obowiązek odszkodowawczy powstaje tylko w przypadku zawinienia.

Paragraf 826 BGB Niezgodne z dobrymi obyczajami umyślne wyrządzenie szkody

Kto umyślnie wyrządza drugiemu szkodę w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, obowiązany jest do jej naprawienia.

C. Znaczenie pytań prejudycjalnych dla rozstrzygnięcia

Zgodnie ze wstępną oceną sądu „okno termiczne” w przedmiotowym pojeździe jest zabronionym urządzeniem ograniczającym skuteczność działania w rozumieniu art. 5 ust. 2 zdanie drugie lit. a) w związku z art. 3 pkt 10 rozporządzenia (WE) nr 715/2007. W związku z zastosowaniem takiego urządzenia ograniczającego skuteczność działania powstaje pytanie, czy z prawa Unii – poprzez skutek ochronny lub bezpośrednio – wynika roszczenie cywilnoprawne kupującego pojazd również w przypadku, gdy producent pojazdu naruszy prawo Unii jedynie z niedbalstwa. Od odpowiedzi na to pytanie zależy uwzględnienie niniejszego powództwa, ponieważ odpowiedzialność za niezgodne z dobrymi obyczajami, umyślne wyrządzenie szkody w rozumieniu § 826 BGB jest najprawdopodobniej wyłączona. Trybunał nie rozstrzygnął jeszcze tej kwestii. Nie jest to też acte clair.

1. W przedmiocie pierwszego pytania prejudycjalnego

Pierwsze pytanie dotyczy tego, czy celem i intencją prawa Unii jest również ochrona indywidualnego nabywcy pojazdu z zabronionym urządzeniem ograniczającym skuteczność działania. W takim przypadku prawo niemieckie przyznaje bowiem co do zasady roszczenie odszkodowawcze na podstawie § 823 ust. 2 BGB.

Odpowiedzialność deliktowa pozwanego mogłaby wynikać z § 823 ust. 2 BGB w związku z art. 18 ust. 1, art. 26 ust. 1, art. 46 dyrektywy 2007/46/WE oraz art. 4, 5 i 13 rozporządzenia (WE) nr 715/2007. Zakłada to, że przepisy te – rozpatrywane pojedynczo lub jako całość – mogą być uznane za „przepisy ochronne”.

Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) w swoim wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w „sprawie implantów piersi” odnośnie przesłanek, jakie muszą spełniać przepisy ochronne stwierdził [...]:

„Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Bundesgerichtshofs dany przepis należy uznać za przepis ochronny w rozumieniu § 823 ust. 2 BGB, jeżeli zgodnie z jego celem i treścią powinien on służyć również co najmniej ochronie jednostek lub poszczególnych grup osób przed naruszeniem określonego dobra prawnego. W tym względzie znaczenie ma nie skutek, lecz treść i cel przepisu oraz to, czy zamiarem ustawodawcy przy uchwalaniu danego przepisu lub chociaż jednym z zamiarów była właśnie taka ochrona prawna, jaka jest dochodzona z powodu podnoszonego naruszenia, na korzyść konkretnych osób lub określonych grup osób. Wystarczy, że dany przepis ma chronić również sporny interes jednostki, nawet jeżeli przede wszystkim ma na względzie interes powszechny. Z drugiej strony zakres zastosowania przepisów ochronnych nie powinien ulegać rozszerzaniu. Dlatego też nie wystarczy, że ochrona indywidualna może zostać obiektywnie osiągnięta poprzez przestrzeganie przepisu jako jego odbicie; przeciwnie musi ona być objęta zakresem zadań danego przepisu. Ponadto ustanowienie indywidualnego prawa do odszkodowania musi być racjonalne i akceptowalne w kontekście całego systemu odpowiedzialności prawnej, przy czym w ramach szerokiej oceny całego kontekstu regulacyjnego, w którym umiejscowiony jest dany przepis, należy zbadać, czy zamiarem ustawodawcy mogło być związanie naruszenia chronionego interesu z odpowiedzialnością deliktową osoby naruszającej ten interes wraz ze wszystkimi istniejącymi na rzecz poszkodowanego ułatwieniami dowodowymi”.

W niniejszym kontekście powstaje zatem pytanie, czy całość przepisów prawa Unii, w szczególności art. 18 ust. 1 i art. 26 ust. 1 dyrektywy 2007/46/WE oraz art. 5 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 715/2007, oprócz ochrony interesów ogólnych ma również na celu ochronę indywidualnego nabywcy przed nabyciem pojazdu silnikowego, który jest niezgodny z wymogami prawa Unii, w szczególności wyposażonego w zabronione urządzenie ograniczające

skuteczność działania, o którym mowa w art. 5 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 715/2007.

2. W przedmiocie drugiego pytania prejudycjalnego

Ponadto pojawia się pytanie, czy roszczenie odszkodowawcze nabywcy pojazdu wynika bezpośrednio z prawa Unii – niezależnie od jego charakteru jako prawa ochronnego. Zasada skuteczności w połączeniu z prawami podstawowymi Unii i prawami własnymi natury mogłaby za tym przemawiać.

a) **Zasada skuteczności** prawa Unii wymaga, aby cele, do których dąży prawo Unii, nie były udaremniane ani nadmiernie utrudniane.

Cele i zadania, którym służą europejskie przepisy dotyczące dopuszczania pojazdów do ruchu i emisji spalin, osiągają praktyczną skuteczność tylko wtedy, gdy popełniane naruszenia są sankcjonowane i gdy zapobiega się przyszłym naruszeniom (zob. również art. 46 dyrektywy 2007/46/WE). Skuteczna sankcja o działaniu odstrasżającym jest konieczna dla zapewnienia realizacji celów, jakimi są wysoki poziom bezpieczeństwa drogowego, wysoki poziom ochrony zdrowia i środowiska, racjonalne wykorzystanie energii, skuteczna ochrona przed niedozwolonym użyciem oraz ochrona konsumentów. Sądy krajowe muszą to uwzględniać (zob. wyrok Trybunału z dnia 3 października 2013 r., C-32/12, ECLI:EU:C:2013:637).

Jednak zarówno sankcje, jak i ich efekt prewencyjny wydają się być kwestionowane w Niemczech. Argumentuje się, że stosowane w Niemczech sankcje są niewystarczające. Według tych opinii prawo niemieckie nie zawiera żadnych norm dotyczących sankcji, które spełniałyby wymogi prawa unijnego. Nie istnieje prawo karne dla przedsiębiorstw.

Zgodnie z zasadą skuteczności, wskazane mogłoby być zatem sankcjonowanie wszelkich zawinionych (z niedbalstwa lub z winy umyślnej) działań producentów pojazdów dotyczących instalowania urządzeń ograniczających skuteczność działania poprzez umożliwienie nabywcy – celem rekompensaty – dochodzenia deliktowych roszczeń odszkodowawczych od producenta.

b) Podobnie jak zasada skuteczności, **prawa podstawowe Unii** mogłyby również stanowić podstawę dla wywodzącego się z prawa europejskiego roszczenia o odszkodowanie.

Karta praw podstawowych – jako *living instrument* (żywy instrument) – znajduje w niniejszej sprawie zastosowanie, tj. wiąże ona i zobowiązuje Unię Europejską i jej państwa członkowskie (art. 51 ust. 1 karty). Stosowanie prawa Unii – w tym przypadku prawa o dopuszczeniu do ruchu pojazdów silnikowych – oznacza więc i warunkuje jednoczesne zastosowanie praw podstawowych chronionych na mocy karty (wyrok Trybunału z dnia 26 stycznia 2013 r., C-617/10, ECLI:EU:C:2013:105, pkt 21).

W aspekcie materialnym mają przede wszystkim zastosowanie prawo do życia (art. 2 ust. 1 karty) oraz prawo do integralności fizycznej i psychicznej (art. 3 ust. 1 karty) jako „prawa człowieka do czystego środowiska”. Te prawa podstawowe uzyskały bezpośredni skutek dla osób trzecich lub skutek horyzontalny ze względu na ich ścisły związek z godnością człowieka określoną w art. 1 karty [...]. Tym samym należy im przyznać wiążący skutek w sporze cywilnym między podmiotami prywatnymi (zob. wyrok Trybunału z dnia 17 kwietnia 2018 r., C-414/16, ECLI:EU:C:2018:257, pkt 76 i nast.). Dotyczy to w szczególności podmiotów rynkowo silnych, zbliżonych do podmiotów państwowych. Ponadto dochodzą do tego zasady ochrony zdrowia w art. 35 karty, ochrony środowiska w art. 37 karty i ochrony konsumentów w art. 38 karty, które zawierają wymogi optymalizacyjne.

Wszystkie te prawa podstawowe i zasady pociągają za sobą daleko idące obowiązki ochrony [zob. też *Gerechtshof Den Haag* (sąd apelacyjny w Hadze), wyrok z 9 października 2018 r., 200178.245/01 – „Urgenda”]. Wreszcie i zasadniczo chodzi o skuteczność i efektywne egzekwowanie europejskich praw podstawowych. Zgodnie z art. 51 ust. 1 zdanie drugie karty Unia i państwa członkowskie mają obowiązek popierać stosowanie praw podstawowych i zasad karty. Ten wyraźny obowiązek popierania ma na celu pełną realizację praw podstawowych oraz *optymalizację* ich ochrony.

c) Ochronę tę mogą w sprawach dieslowych wzmacniać **prawa własne natury** [...]. Tlenki azotu są bardzo szkodliwe dla środowiska (zob. też wyrok Trybunału z dnia 3 czerwca 2021 r., C-635/18, ECLI:EU:C:2021:437, a także opinia rzecznika generalnego Bobeka z dnia 10 czerwca 2021 r., C-177/19, ECLI:EU:C:2021:476). Poprzez emisję wysoce szkodliwych dla środowiska tlenków azotu na poziomie wyższym niż dopuszczalny, naruszane są prawa natury, takie jak jej prawo do integralności wynikające ze stosowanego analogicznie art. 3 karty.

Takie prawa natury mogą być wyprowadzone z karty, jak również z traktatów europejskich, na przykład przez analogię. Niedookreślony termin „każdy”, który jest często używany w karcie, obejmuje również naturę lub poszczególne ekosystemy [...]. Byłoby również wewnętrznie sprzeczne przyznanie podmiotowości prawnej sztucznej inteligencji – a taka intencja występuje na poziomie europejskim – ale nie ekosystemom.

Uznanie szczególnych praw natury poprzez interpretację i stosowanie obowiązującego prawa jest uzasadnione *wagą i pilnością* wyzwań w zakresie ochrony środowiska. Znajduje to podatny grunt w prawie Unii Europejskiej [...].

W każdym razie istnieje fundamentalna sprzeczność wartości: Interesy kapitału i własności są od wieków prawnie skodyfikowane i zabezpieczone [...], obecnie dotyczy to kryptowalut, podczas gdy interesy ekologiczne są tradycyjnie zaniedbywane. Wewnętrzna wartość natury i środowiska oraz ich wartość dla

człowieka – *conditio sine qua non* korzystania ze wszystkich praw człowieka – są nadal lekceważone.

Uznanie praw natury wpisuje się w ogólnoświatowy trend [...].

Standardy wyznaczają konstytucje i sądy w krajach na południowej stronie globu, choćby w Ekwadorze i Kolumbii. Na przykład kolumbijski trybunał konstytucyjny przyznał osobowość prawną rzece Rio Atrato i kolumbijskiemu regionowi Amazonii. Podobne zmiany pojawiają się w wielu innych systemach prawnych. Dotyczy to Nowej Zelandii lub obecnie Szwajcarii oraz Szwecji [zob. również wyrok szwajcarskiego Bundesgericht (sądu federalnego) w sprawie praw podstawowych dla naczelnych z dnia 16 września 2020 r., 1C_105/2019].

Unijny porządek prawny jest również otwarty na wpływy międzynarodowe. Zawarta w art. 53 karty klauzula uwzględniająca inne prawa i wolności pozwala na sięgnięcie do opisanych tendencji w światowej myśli prawnej [...].

Gwarancja godności człowieka zawarta w karcie przemawia również nie przeciwko lecz na korzyść uznania praw natury. Z godności człowieka zapisanej w art. 1 karty oraz postulowanej w preambule odpowiedzialności wobec wspólnoty ludzkiej i przyszłych pokoleń wynika bowiem nakaz – poprzez uznanie praw natury – umożliwienia również i przyszłym pokoleniom prowadzenia wolnego i godnego życia z prawem do samostanowienia.

Służy to nie tylko zapewnieniu ponadczasowej wolności różnych pokoleń, ale także idei równości zakorzenionej w karcie. Jest to zgodne z zasadą solidarności, która przenika całą kartę. Z praw podstawowych Unii – od prawa do życia do prawa własności – i z ich ochronnego charakteru wynika obowiązek uznania praw natury.

Poza tym odsyła się do podobnych wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczących „afery dieslowej”, np. do wniosku Landgericht Ravensburg (sądu okręgowego w Ravensburgu) [...].

[...] [uprawnienie do wystąpienia z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z prawem krajowym].

Podtrzymuje się obawy dotyczące niezawisłości niemieckiego sądownictwa zawarte w poprzednim wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 15 czerwca 2020 r. (sygn.: C-276/20).

[...]